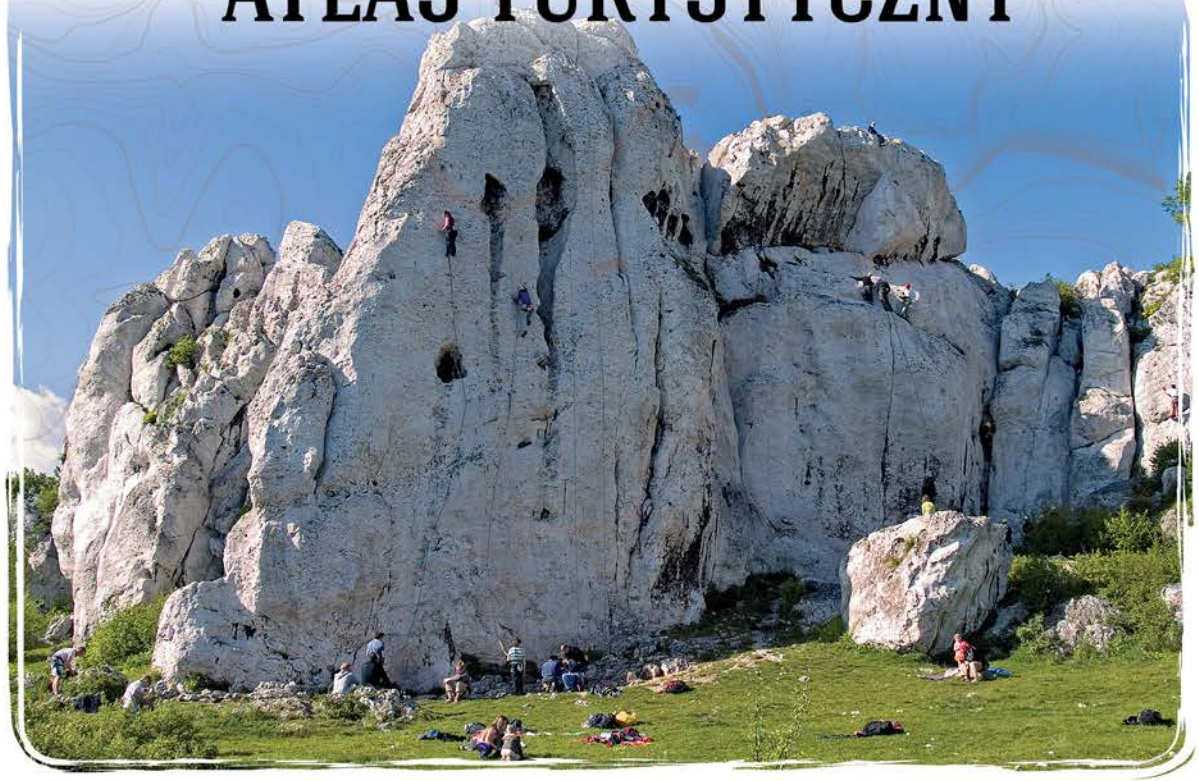

Jura

Krakowsko-Częstochowska

ATLAS TURYSTYCZNY

Jura

Krakowsko-Częstochowska

ATLAS TURYSTYCZNY

TEKST: BARBARA ZYGMAŃSKA, JACEK BRONOWSKI

Wykorzystano fragmenty albumu *Polska. 1001 najpiękniejszych zakątków*,

Małgorzata Bieniek i Marcin Bieniek, © Wydawnictwo SBM

KONSULTACJA: PAWEŁ KOKOSZKA

REDAKCJA: ZESPÓŁ WYDAWNICTWA SBM

KOREKTA: JOANNA KŁOS

PROJEKT MAKIETY: MARIUSZ DYDUCH

PROJEKT OKŁADKI: AMADEUSZ TARGOŃSKI

OPRACOWANIE GRAFICZNE OKŁADKI: JACEK BRONOWSKI

OPRACOWANIE MAP: @ MAPA-TURYSTYCZNA.PL, @ OPEN STREET MAP, JACEK BRONOWSKI

FOTOEDYCJA I OPRACOWANIE GRAFICZNE: JACEK BRONOWSKI

ZDJĘCIA NA OKŁADCE:

front (od góry) – © Nahlik | Shutterstock.com, © Marzena, Michał i Jacek Bronowscy / foto-baza.pl;

grzbiet – © Marzena, Michał i Jacek Bronowscy / foto-baza.pl (dwa zdjęcia);

tył (od góry) – © Mariusz Pietranek | Dreamstime.com, © Nahlik | Shutterstock.com

Copyright for text, cover and layout © Wydawnictwo SBM, 2021

Warszawa 2023

Wydawnictwo SBM Sp. z o.o.

ul. Sułkowskiego 2/2

01-602 Warszawa

www.wydawnictwosbm.pl

ISBN 978-83-8222-823-6

SPIS TREŚCI

KALEJDOSKOP..... 4

Wstęp (6) • Historia regionu (8) • Geografia (14) • Przyroda (17) • Kultura i sztuka (19) • Kuchnia (22) • Mapa Jury (24)

TRASY..... 28

Trasa piesza 1. Okolice Mirowa i Bobolic (30) • Trasa piesza 2. Okolice Podlesic i Rzędkowic (32) • Trasa piesza 3. Okolice Podzamcza i Ryczowa (36) • Trasa piesza 4. Dolina Prądnika (40) • Trasa rowerowa 1. Okolice Żarek (46) • Trasa rowerowa 2. Okolice Podlesic i Skarżyc (52) • Trasa rowerowa 3. Okolice Podzamcza i Ryczowa oraz Pustynia Błędowska (58) • Trasa rowerowa 4. Dolinki Podkrakowskie (62) • Trasa samochodowa 1. Z Wielunia do Częstochowy (66) • Trasa samochodowa 2. Z Olsztyna do Lelowa (70) • Trasa samochodowa 3. Z Będzina przez Olkusz do Siewierza (74) • Trasa samochodowa 4. Południowe obrzeża Jury (78)

ATLAS OD A DO Z 56

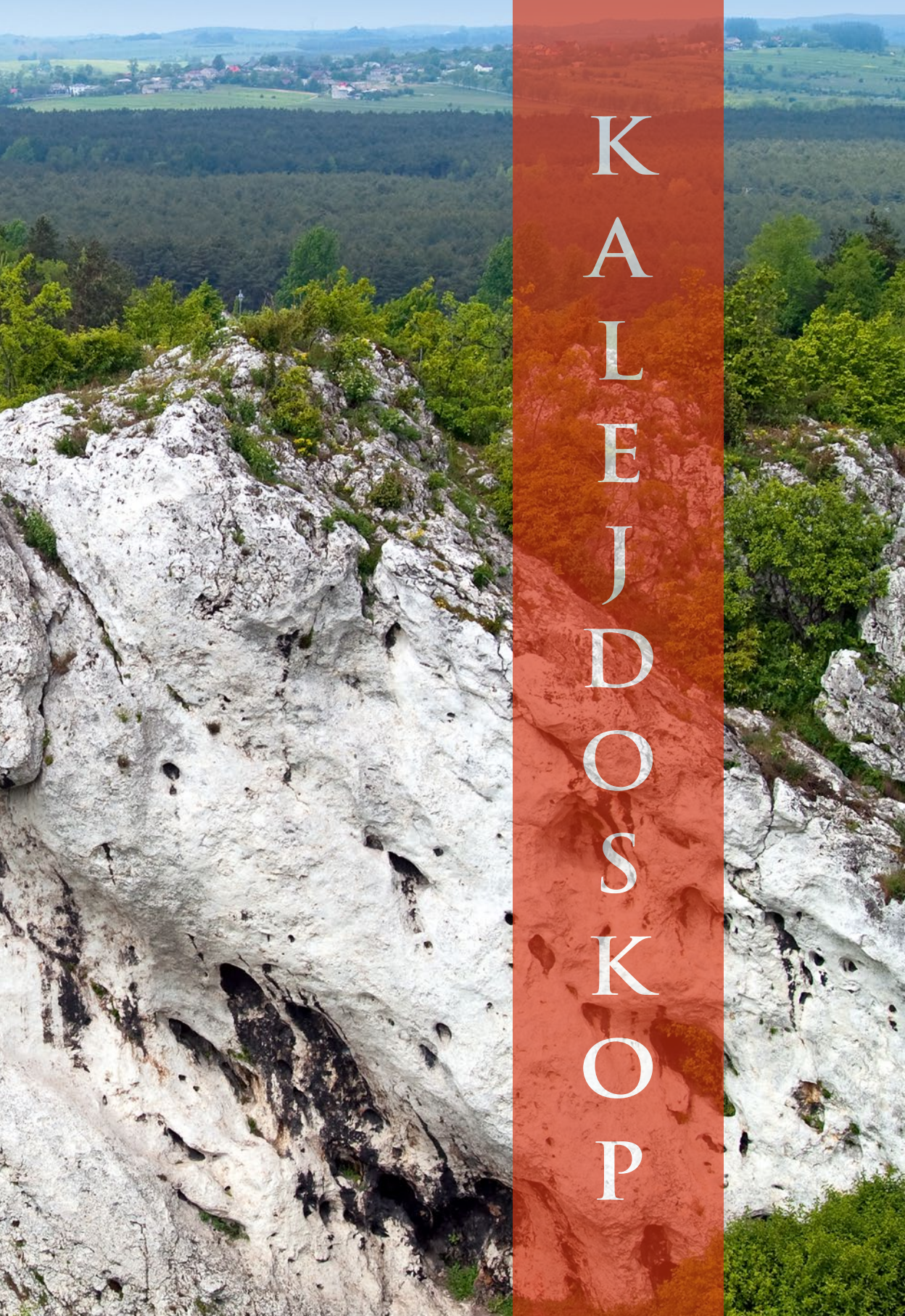
Alwernia (84) • Apteka (85) • **B**iakło (86) • Biblioteka (87) • Brama Krakowska (88) • Brama Suliszowicka (90) • Brama Twardowskiego (91) • **C**zęstochowa (92) • **D**iabelskie Mosty (94) • Dolina Będkowska (95) • Dolina Bolechowicka (96) • Dolina Eliaszówki (97) • Dolina Kluczwody (98) • Dolina Kobylańska (99) • Dolina Prądnika (100) • Dolina Raclawki (102) • Dolina Szklarki (103) • Dolina Sąspowska (104) • **G**óra Zborów (105) • Grodzisko (106) • **I**gła Deotymy (107) • **J**askinia Ciemna (108) • Jaskinia Głębocka (109) • Jaskinia Łokietka (110) • Jaskinia Mamutowa (111) • Jaskinia Nietoperzowa (112) • Jaskinia Wierchowska Górna (113) • **K**raków (114) • Krzepice (118) • Krzeszowice (119) • **M**aczuga Herkulesa (120) • **N**adwiślański Park Etnograficzny w Wygielzowie (121) • **O**jcowski Park Narodowy (122) • *Nietoperze* (123) • Ojców (124) • Okiennik Wielki (125) • Olkusz (126) • Olsztyn (127) • Ostrężnik (128) • Ożarów (129) • **P**odzamcze (130) • Pustynia Błędowska (131) • **R**ezerwat Węże (132) • **S**anktuarium Matki Bożej Śnieżnej w Pilicy (133) • Sanktuarium w Czernej (134) • Skały Mirowskie (135) • Skały Rzędkowickie (136) • Sławków (138) • Sokole Góry (140) • Sokolica (142) • Straszynkowe Skały (143) • Strażnica Łutowiec (144) • Strażnica Przewodziszwice (145) • Strażnica Ryczów (146) • Strażnica Suliszowice (147) • Szachownica (148) • Szlak Dolinek Jurajskich (149) • Szlak Orlich Gniazd (150) • Szlak Warowni Jurajskich (152) • **W**ancerzów (154) • Wawel (155) • Wąwóz Podskalański (157) • Wielki Grochowiec (158) • Wieluń (159) • Wilczy Kamień (161) • **Z**alew Dzibice (162) • Załęczański Park Krajobrazowy (163) • Zamek Bąkowiec (164) • Zamek Korzkiew (165) • Zamek Lipowiec (166) • Zamek Ogrodzieniec (168) • Zamek Pieskowa Skała (170) • Zamek Tenczyn (172) • Zamek w Będzinie (174) • Zamek w Bobolicach (176) • Zamek w Bydlinie (178) • Zamek w Dankowie (179) • Zamek w Mirowie (180) • Zamek w Rabsztynie (182) • Zamek w Siewierzu (184) • Zamek w Smoleniu (186) • Złoty Potok (188) • **Ż**ródła Zygmunta i Elżbiety (190) • **Ż**arki (191) •

Skaty Rzędkowskie

K A L E J D O S K O P

U

ytuowana na pograniczu województw śląskiego i małopolskiego Jura Krakowsko-Częstochowska jest wyjątkowo interesującą pod względem turystycznym krainą geograficzną.

To wymarzony region dla osób lubiących długie piesze wędrówki, wycieczki rowerowe i krajoznawcze, a także jedno z niewielu miejsc w Polsce, gdzie można uprawiać wspinaczkę skalną. Popularnością na terenie Jury cieszy się również jazda konna. Obszar przecina wiele dróg lokalnych, w niektórych gminach powstały też ścieżki rowerowe. Dojazd z każdego zakątka Polski, zarówno komunikacją publiczną, jak i własnym samochodem, nie jest skomplikowany.

Wśród jurajskich ostańców wytyczono liczne szlaki turystyczne, z których najstojniejsze i najdłuższe, prowadzące przez całą Jurę – od Krakowa do Częstochowy – to czerwony Szlak Orlich Gniazd oraz niebieski Szlak Warowni Jurajskich. Towarzyszą im inne ciekawe trasy, jak np. żółty Szlak Zamonitu. Wiodą tam również długie szlaki rowerowe, m.in. czerwony Jurajski Szlak Rowerowy Orlich Gniazd oraz zielony Szlak Rowerowy Zygmunta Krasińskiego. Jest też jeden, ale za to bardzo ciekawy Transjurajski Szlak Konny o długości 250 km.

Jura słynie przede wszystkim z romantycznych ruin średnio-wiecznych zamków, ale we wsiach i miasteczkach można zobaczyć interesujące zabytki budownictwa i techniki, jak np. ponadstuletnie młyny, liczne pamiątki po dawniej zamieszkującej wsi i miasteczka ludności żydowskiej, w tym dawne synagogi i cmentarze. Ciekawe zakątki znajdzie tam każdy turysta – zarówno ten, który lubi nocleg we własnym namiocie, jak i ten, który preferuje komfortowy hotel.

► Skalne ostańce Jury to prawdziwy raj dla amatorów wspinaczki skałkowej; na zdjęciu wspinacze w Dolinie Będkowskiej

▼ Jura to doskonały region dla miłośników jazdy na rowerze; na zdjęciu rowerzysta w Olsztynie

HISTORIA REGIONU

Historia osadnictwa na ziemiach Jury Krakowsko-Częstochowskiej ma ponad 100 tysięcy lat. Najstarsze w Polsce kopalne szczątki człowieka neandertalskiego znaleziono w Jaskini Ciemnej w Ojcowskim Parku Narodowym. Są to dwie niewielkie kości dłoni neandertalskiego dziecka przetrawione przez dużego ptaka.

Ślady pobytu neandertalczyków na terenie Jury odkryto też w jaskini Stajnia w okolicach Mirowa i Bobolic. Są to trzy zęby trzonowe, których wiek oszacowano na około 42–52 tysięcy lat. Neandertalczycy zamieszkiwali ziemie południowej Polski w okresie od około 200 tysięcy lat do 35 tysięcy lat p.n.e., kiedy północna Polska była zajęta przez łądolód. Na terenie Jury znajdowali schronienie w licznie występujących tam jaskiniach. Najwięcej śladów ich pobytu, w tym liczne prymitywne narzędzia, odkryto w jaskiniach Stajnia, Ciemnej i Wierzchowskiej Górnej.

Naturalne warunki terenowe, a zwłaszcza wysokie, łatwe do obrony wzgórza sprawiły, że Jura stała się terenem osadnictwa ludzkiego w okresie kultury łużyckiej (1400–600 p.n.e.). Wówczas powstawały stosunkowo liczne osady, a na wzgórzach budowano pierwsze grody. Z kolei czynnikiem niesprzyjającym osadnictwu był ograniczony dostęp do wody. Świadczą o tym odkryte przez archeologów ślady wielkich cmentarzysk zlokalizowanych przeważnie na obrzeżach Jury. Najbardziej znane z nich odkryto w Rakowie (dzielnicy Częstochowy) oraz w Przeczycach koło Siewierza. Z Przeczyc pochodzi jedyne w swoim rodzaju znalezisko – instrument fletnia Pana wykonany z dwóch szczepionych ze sobą kościanych puszczalek. Wraz z kilkoma amuletami odnaleziono ją w grobie mężczyzny znanym jako „grób szamana”.

Kres rozkwitowi kultury łużyckiej położył najazd Scytów około 600 lat p.n.e., o czym świadczą ślady okryte w Okienniku Rzędkowickim, Okienniku Wielkim i na Górze Birów, gdzie znaleziono brązowe groty pochodzenia scytyjskiego.

► Rekonstrukcja grodu na Górze Birów koło Podzamcza

▼ W Okienniku Wielkim archeolodzy odkryli groty pochodzenia scytyjskiego

▼ Portret
Kazimierza
Wielkiego
namalowany
przez Leopolda
Löfflera, 1864

We wczesnym średniowieczu na terenie Jury, podobnie jak i w całej Polsce, pojawili się pierwsi Słowianie, którzy na szczytach wzgórz zakładali obronne grodziska, wykorzystując naturalne walory obronne. Dla bezpieczeństwa zabudowania otaczali ziemnymi i kamiennymi wałami oraz drewnianymi palisadami. Do najstarszych grodzisk należą: Oborzysko i Ogrojec u wylotu Jaskini Ciemnej, grodziska na Górze Okopy oraz na górze Grodzisko koło Ojcowa, Grodzisko w Dolinie

Wodącej, gród na Górze Birów koło Podzamcza, Pasięka w Rzędkowicach, grodzisko Słupsko w Skałach Kroczyckich koło Kostkowic, Osiedle Wały w Dolinie Wiercicy i inne. Wraz z nastaniem początków państwa piastowskiego część grodzisk plemiennych upadła.

Średniowiecze na terenie Wyżyny Krakowsko-Częstochowskiej to okres intensywnego rozwoju osadnictwa. Od XII do XIV w. powstały prawie wszystkie istniejące tam do dziś miasteczka i wsie. Było to szczególną zasługą ówczesnego władcy Polski – Kazimierza Wielkiego, który „zastał Polskę drewnianą, a zostawił murowaną”. Warto pamiętać, że po okresie rozbitcia dzielnicowego śląskie ziemie już nie powróciły do Polski, w związku z tym Jura stała się południowo-zachodnią rubieżą państwa. Z tego powodu

w XIV i XV w. wznoszono zamki i strażnice obronne, które miały za zadanie strzec granic państwa polskiego ze Śląskiem, gdzie toczyły się wówczas wojny husyckie. Od południowego wschodu oraz od północnego zachodu Jurę flankują dwie potężne i ważne dla polskiej państwowości twierdze – zamek na Wawelu oraz klasztor jasnogórski w Częstochowie, obie o średniowiecznym rodowodzie.

W XV w. w okolicach Olkusa rozpoczęto wydobywanie rud ołowiu i srebra, a pochodzący z tego dochód stanowił znaczącą część całego ówczesnego skarbu królewskiego. W północnej części Jury – od Zawiercia aż po Wieluń – powstawały kopalnie rudy żelaza oraz kuźnie produkujące artykuły codziennego użytku.

W renesansie przebudowano najbardziej reprezentacyjne królewskie i magnackie rezydencje – zamek królewski na Wawelu oraz twierdze Pieskowa Skała i Ogródzieniec. Rozwój regionu został zahamowany w XVII w. na skutek prowadzonych przez Polskę licznych wojen, jednak decydujący cios zadał miastom, miasteczkom i zamkom potop szwedzki. Wszyscy na pewno słyszeli o obronie Jasnej Góry, która jako jedna z nielicznych twierdz nie poddała się Szwedom. Pozostałe jurajskie zamki, z wyjątkiem Wawelu oraz Pieskowej Skały, w czasie potopu zostały zburzone i już nigdy nie powróciły do świetności. Zrujnowano wtedy również załężki zakładów przemysłowych, spalono wioski i miasta.

► Najbardziej reprezentacyjnym renesansowym zamkiem Jury, obok Wawelu, jest Pieskowa Skała

▼ Wawel jest jednym z nielicznych zamków na Jurze, których nie zrujnowali Szwedzi podczas potopu

▼ Po wojnach napoleońskich jedynie południowa część Jury należała do Austro-Węgier; na zdjęciu Dolina Kobylańska

W czasie zaborów teren Jury został podzielony między Prusy i Austrię. Po wojnach napoleońskich i kongresie wiedeńskim niemal cały region znalazł się w granicach Imperium Rosyjskiego. Granica pomiędzy Cesarstwem Rosyjskim a Wolnym Miastem Kraków, a od 1846 r. Cesarstwem Austro-Węgierskim, przebiegała przez południową część Jury – wysoczyzną pomiędzy dolinkami Kobylańską, Bolechowicką i Raclawki a Doliną Prądnika.

W czasie powstania styczniowego na terenie Jury Krakowsko-Częstochowskiej rozegrały się bitwy i potyczki pomiędzy oddziałami powstańczymi a wojskami rosyjskimi, m.in. 6 lipca 1863 r. pod Janowem na północy Jury powstańcy stoczyli zwycięską walkę upamiętnioną pomnikiem na Wilczej Górze koło Złotego Potoku. Pod Jaworznikiem w okolicy Żarek 24 kwietnia 1863 r. doszło do krwawej bitwy, w której zginęło 43 powstańców, a znaczna ich liczba została ranna lub trafiła do niewoli. Pozostałym udało się uciec z rosyjskiego okrążenia i wycofać za austriacką granicę. Walki odbywały się także pod Skałą, w Głanowie, Imbramowicach, Golczowicach i w pobliżu Zawiercia.

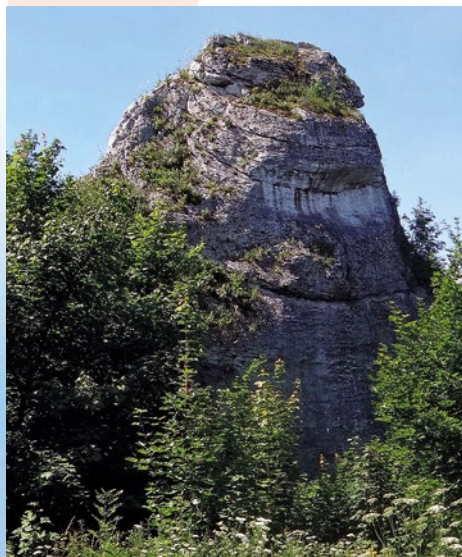
Również w czasie I wojny światowej jurajskie tereny stały się sceną walk. Na samym początku wojny, w październiku 1914 r., część Jury należąca do Królestwa Polskiego została zajęta przez wojska niemieckie i austriackie. Szeregi rosyjskie dokonały kontrofensywy i dotarły do grzbietu Wyżyny Krakowsko-Częstochowskiej, gdzie front

► Skała
Czubatka na
szczybie Góry
Janowskiego

▼ Widok z Góry
Janowskiego
na Podzamcze
i zamek
Ogrodzieniec

zatrzymał się na pewien czas. Jednak jeszcze w tym samym roku Rosjanie zostali zepchnięci dalej na wschód. 18 i 19 listopada 1914 r. w bitwie na bagnach pomiędzy Załężem, Krzywopłotami i Bydlinem wzięły udział Legiony Polskie, które powstrzymały rosyjskie natarcie.

Warto jeszcze wspomnieć, że zamek w Ogrodzieńcu stał się dla polskiego krajoznawcy Aleksandra Janowskiego inspiracją do utworzenia 1906 r. Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego, a ruiny zostały centralnym elementem odznaki stowarzyszenia. W 1950 r. Polskie Towarzystwo Krajoznawcze połączyło się z Polskim Towarzystwem Tatrzańskim, tworząc PTTK.

GEOGRAFIA

Jura, albo jak brzmi jej oficjalna nazwa Wyżyna Krakowsko-Częstochowska, należy do wyżyn południowej Polski i rozpościera się długim na około 80 km pasem pomiędzy Krakowem a Częstochową. Jego szerokość wynosi średnio 20 km, a w najszerszym miejscu – 40 km. Wyżyna opada na zachód w kierunku Wyżyny Śląskiej stromym, wyraźnie widocznym w terenie progiem zwanym kuestą. Na wschodzie przechodzi łagodnie w Nieckę Nidziańską, mniej więcej wzdłuż linii łączącej miasta Wolbrom i Łelów.

Północno-zachodnim przedłużeniem Jury Krakowsko-Częstochowskiej jest Wyżyna Wieluńska, rozpościerająca się na długości około 60 km pomiędzy Częstochową a Wieluniem. Obie części Jury są zbudowane z tych samych skał, czyli wapieni górnej jury, a także ze skał jury środkowej i górnego triasu.

Nazwa „Jura” pochodzi od okresu geologicznego ery mezozoicznej, w którym wykształciła się większość skał budujących wyżynę. Z kolei nazwa tego okresu geologicznego jest związana z alpejskim pasmem usytuowanym na pograniczu Szwajcarii i Francji, zbudowanym ze skał o podobnym pochodzeniu. Okres jurajski trwał około 50 mln lat, zaczął się około 195 mln lat temu, a skończył 140 mln lat temu. Teren obecnej Jury zajmowała płytka i ciepła zatoka, w której żyły zwierzęta daleko spokrewnione z dzisiejszymi ośmiornicami – amonity i belemnity. Amonity charakteryzowały się wapiennymi muszlami, a belemnity posiadały wewnętrzny szkielet zwany olstrem, w którego skład wchodziły związki wapnia. Oprócz tego żyły gąbki i koralowce, podobne do tych, które dziś żyją w egzotycznych morzach. Kiedy zwierzęta obumierały, ich szkielety opadały na dno, gdzie pod wpływem ciśnienia zamieniały się w wapienne skały. Przez kolejne miliony lat, już po cofnięciu się morza, skały ulegały erozji pod wpływem czynników atmosferycznych. To wapienne podłoże jest kształtowane także obecnie przez procesy krasowe. Krasową genezę mają także liczne źródła nazywane wywierzyskami, wyprowadzające wodę z podziemi jurajskich.

▼ Najbardziej typowymi skamieniałościami w wapiennych skałach Jury są amonity

▲ Charakterystyczny krajobraz środkowej części Jury – wzgórze z wapiennymi ostańcami wystającymi ponad las

▼ Murawa kserotermiczna na stokach Wielkiego Grochowa

Tereny wapienne Jury nie obfitują w rzeki i strumienie, ponieważ wody bardzo szybko wsiąkają w skrasowiałe skały. Jednak w południowej części wyżyny doliny są tak głęboko wcięte w powierzchnię wyżynną, że nacinają poziom krasowych wód podziemnych. Z wywierzyisk ulokowanych w dnach dolin wypływa woda, dająca początek strumieniom. Na skałach rozwinęły się bogate w wapń i inne składniki mineralne, lecz bardzo kamieniste gleby zwane rędzinami. W warunkach dostatecznej wilgotności porastają je różnorodne i bogate zbiorowiska roślinne.

Typowe przyrodnicze cechy krajobrazowe Jury w najpełniejszy sposób są reprezentowane w centralnej i południowej części regionu. Mniej więcej w połowie drogi między Częstochową a Krakowem, w centrum jurajskiej krainy, ponad wyrównaną powierzchnię wznoszą się wyniosłe wzgórza zwieńczone licznymi grupami skałek osiągniętych kilkudziesięciometrowe wysokości. Wzgórza najczęściej porastają lasy, a białe skałki miejscami pokrywają murawy kserotermiczne. Koło Podlesic, Kroczyca i Rzędkowic wzgórza tworzą charakterystyczne pasma. Wzniesienia są pozostałościami form powstałych kilkanaście lub kilka milionów lat temu, w okresie zwanym neogenem. Wówczas w warunkach wilgotnego i gorącego klimatu, w wyniku działania procesów krasowych, powstały wzgórza o kształcie charakterystycznych kop, nazywane mogotami. Takie formy współcześnie występują m.in. we wschodnich Chinach, Wietnamie i Tajlandii.

Fragmenty skał, które miały większą odporność, zachowały się jako ostańce, często o niezwyklej, fantazyjnych kształtach i tak samo pomysłowych nazwach, np. Maczuga Herkulesa w Pieskowej Skale, Okiennik koło Skarżyc z ogromnym oknem o średnicy około 5 m, Studnisko w Rzędkowicach, skała Wysoka w Rzędkowicach, Dziewica, Matka i Córka w Podlesicach.

Na niektórych ostańcach wznoszą się malownicze ruiny średniowiecznych zamków (orle gniazda). Najwyższymi wzniesieniami regionu są Góra Zamkowa, zwana też Górą Janowskiego (515,6 m n.p.m.) w Podzamczu oraz góra Grodzisko (512,8 m n.p.m.) na Wyżynie Olkuskiej. Charakterystyczne dla regionu są doliny wodące (suche doliny, którymi woda płynie okresowo) z najbardziej znaną Doliną Wodającą koło miasteczka Pilica.

Wynikiem zjawisk krasowych, jakie występują w skałach wapiennych, jest też duża liczba jaskiń. Najdłuższa z nich – usytuowana w Ostrężniku w gminie Niegowa Jaskinia Wierna – ma ponad 1 km długości. Najgłębszą jest Studnisko znajdująca się w Olsztynie – ma 75 m głębokości i słynie z jednej z największych sal jaskiniowych. Warte uwagi są także Grota Łokietka i Jaskinia Ciemna w Ojcowskim Parku Narodowym, jaskinie Wierchowska Górna i Nietoperzowa usytuowane nieopodal drogi Kraków–Olkusz oraz Jaskinia Głęboka w Górze Zborów w pobliżu Podlesic. Wszystkie można zwiedzać z przewodnikiem. Ponadto w Krakowie we wzgórzu wawelskim warto zobaczyć Smoczą Jamę.

▲ Skała Dziewica w masywie wzgórza Kołoczek koło Podlesic

▼ Jaskinia Smocza Jama wewnątrz wzgórza wawelskiego

PRZYRODA

Od stuleci na terenie Jury Krakowsko-Częstochowskiej ludzie prowadzili swoją działalność. Powstawały miasta, miasteczka i wsie, a w okolicach Olkusza od średniowiecza funkcjonowały kopalnie srebra. Na potrzeby budownictwa i górnictwa wcinano lasy, a ich miejsce zajmowały orne pola. Naturalna roślinność zachowała się tylko w miejscach trudno dostępnych i nieprzydatnych gospodarczo, jak strome brzegi wąwozów lub wierzchołki skał.

▼ Niezwykła
Pustynia
Błędowska
w środkowej
części Jury
powstała
w wyniku
współdziałania
natury
i człowieka

Charakterystyczne dla Jury jest bardzo duże zróżnicowanie warunków siedliskowych, od stromych skałek na wierzchołkach i zboczach, na których dominują murawy kserotermiczne (czyli ciepłolubne), poprzez różnego rodzaju zbiorowiska leśne, aż po strome i zacienione zbocza wąwozów. Do najcenniejszych zbiorowisk leśnych należą typowe dla gór buczyna karpacka, jaworzyna górska oraz ciepłolubna buczyna storczykowa. Wśród zbiorowisk nieleśnych szczególnie charakterystyczne są porastające nasłonecznione wierzchołki skał mura- wy kserotermiczne, będące ostoją rzadkich, często reliktowych roślin. Na dnie dolin występują półnaturalne zbiorowiska łąkowe, rzadziej – zbiorowiska torfowiskowe i szuwarowe.

W środkowej części Jury, w okolicach Olkusza znajduje się jedyna w swoim rodzaju ciekawostka przyrodniczo-geograficzna – Pustynia Błędowska (zob. s. 131).

Wśród występujących na Jurze roślin wiele gatunków podlega ochronie prawnej lub wpisano na czerwoną listę roślin zagrożonych w Polsce, m.in. liczne rośliny storczykowate oraz związane ze środowiskiem podmokłym turzycza bagienna, kosaciec syberyjski, goryczka wąskolistna oraz fiołek bagienny, mający na Jurze jedyne stanowisko w Polsce.

Świat zwierząt reprezentuje 50 gatunków ssaków i ponad 170 gatunków ptaków, z których około 150 ma tam stanowiska lęgowe. Ponadto na Jurze żyje około 20 gatunków płazów i gadów oraz 25–30 gatunków ryb. Fauna dużych ssaków, z uwagi na gęste zaludnienie regionu, jest uboga. Puszcę Dulowską w południowej części Jury zamieszkują łosie. Na terenie Jury żyją także dziki, borsuki, kuny leśne, zające szaraki, bobry, wydry i chomiki europejskie. W jurajskich jaskiniach można spotkać aż 19 spośród 26 krajowych gatunków nietoperzy (zob. s. 123).

W celu ochrony jurajskiej przyrody już od 1924 r. planowano utworzenie rezerwatu. Ojcowski Park Narodowy powstał ostatecznie dopiero w 1956 r. (zob. s. 122) i obejmuje jedynie niewielki fragment Jury w Dolinie Prądnika. Powołano też Załęczański Park Krajobrazowy, a na jego terenie wyodrębniono cztery rezerwaty przyrody. Ponadto w 1980 r. powołano Park Krajobrazowy Orlich Gniazd, który swym zasięgiem pokrywa się z Wyżyną Krakowsko-Częstochowską, zajmując 597 km². Od wielu lat trwają dyskusje na temat wytyczenia kolejnego parku narodowego, który miałby obejmować północną Jurę pomiędzy Częstochową a Zawierciem.

▲ Fiołek bagienny (*Viola uliginosa*)

▼ Charakterystyczny krajobraz Ojcowskiego Parku Narodowego

